

EXPRESIÓNS LATINAS (1ª AVALIACIÓN)

Nestes apuntamentos explícase o significado de 50 expresións latinas.

En primeiro lugar dáse a tradución desas expresións. A veces segue unha explicación sobre o contexto no que se usan e, finalmente, apórtase unha oración (aquí indícase en cursiva). Se empregades latinismos, debesdes subliñarlos cando escribides á man ou poñelos en cursiva, se o facedes no ordenador.

1. **A posteriori**: literalmente “a partir do que vén despois”, é dicir, “con posterioridade”. En filosofía emprégase para referirse ao coñecemento que se adquire a través da experiencia (ex. *O coñecemento pode ser a posteriori, isto é, deriva da experiencia*). Na lingua xeral significa “con posterioridade a un feito ou a unha circunstancia determinados”: *A posteriori a maioría dos exames parecen doados*.
2. **A priori**: “a partir do que precede”. En filosofía úsase para referirse ao coñecemento que se adquire por un medio diferente á experiencia (ex. *O coñecemento pode ser a priori, isto é, non fundamenta a súa validez na experiencia*). Na lingua xeral significa “con anterioridade a un feito ou a unha circunstancia determinados”: *A priori non resultaba sospeitoso, pero resultou ser o culpable*.
3. **Ab aeterno**: “desde a eternidade”, “desde moi antigo”.
Segundo ás Sagradas Escrituras, Deus existe ab aeterno.
4. **Ad kalendas graecas**: “para as calendas gregas”, é dicir, “para un momento que nunca vai chegar”. As calendas eran o primeiro día de cada mes no calendario romano, pero o calendario grego non tiñan calendas. Esta frase era xa proverbial para os propios romanos.
Aprazaron o referéndum ad kalendas graecas.
5. **Ad hoc**: “para isto”, “a propósito”.
Creouse unha comisión ad hoc para solucionar ese problema.

6. **Ad libitum**: “ao gusto”, “a vontade”, “libremente”.
Úsase moito na linguaxe musical.
Nese fragmento da partitura pódese facer unha interpretación ad libitum.

7. **Ad multos annos:** “por moitos anos”. Emprégase para expresar bos desexos e que algo sexa duradeiro.

Véxote felizmente casada; que sexa ad multos annos.

8. **Addenda et corrigenda:** “o que se debe engadir e corrixir”. Estas palabras son moi usadas na edición de libros. Pódese dar o caso de que a obra xa estea en imprenta e que o autor ou editor queira facer algún engadido ou descubra algún erro, de xeito que ao final do libro se engade unha *addenda et corrigenda*.

Nas páxinas 320-322 pódese consultar a addenda et corrigenda desta obra.

ADDENDA ET CORRIGENDA.

PAGE

- 115, line 3 from below, for *Ctenopodium* read *Chenopodium*.
 159, line 19, for *native* read *Nature*.
 160, line 4, and 163, line 9, for *Kaipara-te-hau* read *Ka-para-te-hau*.
 162, line 3, for *Rongi* read *Rongo*.
 227, line 6, for *Munipari* read *Munipuri*.
 228, in the second table, after *sadikit* insert *kichi*.
 229, line 16, for *the first ayo* read *aya*.
 230, line 5, for *Khambi* read *Khamti*.
 „ in the second table, under *tagata* insert *ola* (life).
 „ „ „ „ „ *tangata* insert *oranga* (life).
 „ „ „ „ „ *he kanaka* insert *ke-ola-ana* (life).
 „ line 17, for *There is no* read *By conversion there is close*.
 „ line 18, after word insert *man being life*.
 „ line 22, after *Malay* insert and (by conversion) of *Samoan, Maori, and Hawaiian*.
 231, line 19, for *Takha* read *Yakha*.
 235, last line, for 235 read 252.
 256, line 1, for 496 read 513.
 240, in the fourth column, line 14, after *idup*, *Malay* insert *bula*, *Fijian*.
 245, line 24, for *Ziphins* read *Epiodon*.
 272, line 2 from below, and 273, line 1, for *Declava* read *Declana*.
 281, line 15, for *Asteriseus* read *Asteriscus*.
 282, line 19, for *Ophiarachna* read *Ophiorachna*.
 291, line 7, for *Aphidæ* read *Cicadidæ*.
 294, line 3, for *hairy* read *double*.
 360, line 26, for *thysoid* read *thyrsoid*.

9. **Alea iacta est:** “botouse o dado”, é dicir, “a sorte está botada”. Supostamente Xulio César pronunciou esta frase cando regresaba das Galias, xusto no momento que ía cruzar o río Rubicón (fronteira natural entre Italia e a Galia Cisalpina) e avanzar co seu exército cara Roma en contra das ordes do Senado. Agora empregamos esta expresión cando tomamos unha decisión importante e arriscada da que xa non podemos volver atrás.

O partido xa comezou; alea iacta est.

10. **Alma mater:** “nai nutricia”. Emprégase para referirse metafóricamente á universidade, que nos nutre espiritualmente e no plano intelectual.
A Universidade de Santiago de Compostela é a alma mater de moitos galegos.
11. **Ante meridiem (a.m.):** “antes do mediodía”. Esta expresión úsase de forma abreviada a.m. especialmente no mundo anglosaxón.
O avión chegou a Berlín ás 8 a.m.
12. **Ave, Caesar, moritur te salutant:** “Salve, César, os que van a morrer saúdante”. Con estas palabras os gladiadores romanos dirixíanse ao emperador antes de comezar os combates.
13. **Bis:** “dúas veces”. Úsase nas partituras para indicar que algo debe repetirse. Un *bis* tamén pode ser unha peza que se ofrece nun concerto para responder aos aplausos e á petición do público.
O público aplaudiu con insitencia ata conseguir o esperado bis.
14. **Bona fide:** “de boa fe”. Indica que algo se realiza sen maldade.
Actuar bona fide non sempre é sinónimo de actuar de forma ética e responsable.
15. **Calamo corrente:** “correndo a pluma”, é dicir, escribir sen reflexionar previamente, escribir de forma improvisada.
Pode haber algún erro, pois fixen este escrito calamo corrente.
16. **Carnes tolendas:** “deben suprimirse as carnes”. Fai referencia ao período xusto antes de Cuaresma, concretamente ao Entroido, cando non está permitido consumir carne. Actualmente tende a escribirse todo xunto:
O 4 de febrero comezarán todas as actividades programadas para Carnestolendas.
17. **Carpe diem:** “aproveita o día”. Esta expresión está sacada dun poema das Odas de Horacio. A expresión dá nome a un tópico literario que invita a desfrutar do presente sen preocuparse do mañá, pois a vida é fugaz.
Non te preocupes tanto do futuro; carpe diem!
18. **Casus belli:** “motivo de guerra”. Úsase para sinalar un feito militar ou político que pode desencadear un conflito armado entre varios países.
O ataque de Hamás a Israel é o casus belli dos enfrontamentos actuais entre Israel e Palestina.

19. **Cave canem:** “coidado co can”. Esta advertencia atopábase nas casas romanas grabada sobre mosaicos e, a miúdo, acompañada da figura dun can.
A advertencia cave canem era moi frecuente nas domus romanas.

20. **Cogito, ergo sum:** “penso, logo existo”. Estas palabras son o principio da filosofía de Descartes no seu *Discurso do método* (1637). Un ser humano pode negalo todo e poñer todo en dúbida, pero isto lévao á conclusión de que existe, porque pode realizar a acción de pensar.
21. **Conditio sine qua non:** “condición sen a cal non”, é dicir, “condición indispensable”. En Roma empregábase como un termo legal, pero hoxe en día xa ten un uso máis xeral. Refírese a unha acción, unha condición ou un elemento necesario, esencial e obrigatorio para que algo sexa posible ou funcione correctamente.
Aumentar o gasto na investigación é unha conditio sine qua non para seguir avanzando na loita contra o cancro.
A constancia é unha conditio sine qua non para lograr o éxito en calquera deporte.
22. **Contra naturam:** “contra a natureza” ou “en contra da natureza”.
A homosexualidade segue a ser considerada por parte da Igrexa como un comportamento contra naturam.
23. **Corpore insepulto:** “co corpo sen sepultar”. Aplícase á misa celebrada coa presenza do defunto aínda sen inhumar.
Celebrouse a misa corpore insepulto.
24. **Corpus delicti:** “o corpo do delito”. Refírese á unha proba de que un delito foi cometido.
O cadáver da vítima constitúe o corpus delicti do homicidio.
A ausencia do corpus delicti dificultou a reconstrución dos feitos.

25. **Cum laude:** “con alabanza”. É a máxima calificación que se pode obter nunha tese doutoral.

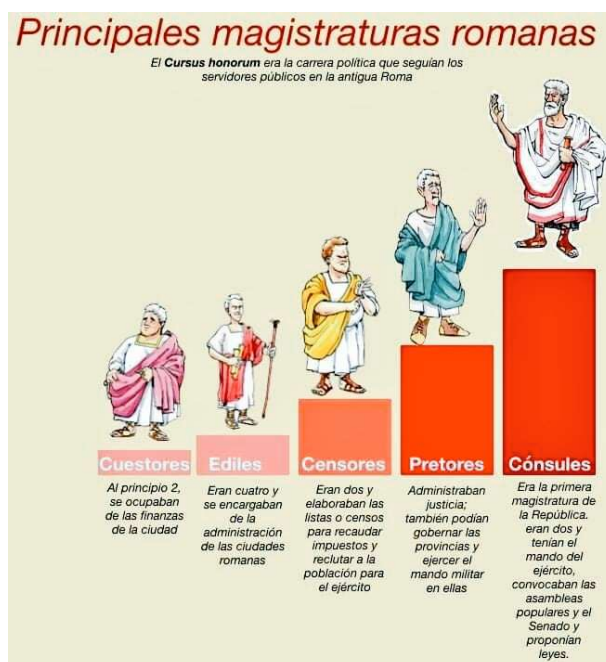
Defendeu a súa tese doutoral e concedéronlle un sobresáinte cum laude.

26. **Curriculum vitae:** “carreira da vida”. É un documento que contén os datos persoais e a información académica e profesional, e que entregamos nunha empresa cando estamos solicitando traballo.

Entreguei o meu curriculum vitae en cinco empresas, pero aínda non me chamaron para ningunha entrevista de traballo.

27. **Cursus honorum:** “carreira dos honores”. Era a sucesión de cargos políticos polos que pasaba un romano e que podía culminar co consulado.

Cicerón, aunque era un homo novus, alcanzó la cima del cursus honorum.

28. **De facto:** “de feito” (é o contrario de *de facto*). Emprégase para indicar unha situación, un goberno, un estado, unhas fronteiras... que non foron recoñecidas xuridicamente, pero si de feito. É dicir, úsase para aludir a situacións reais, aínda que non teñan un recoñecemento legal.

A República Turca do Norte de Chipre é un goberno de facto.

29. **De incognito:** “de maneira descoñecida”, “sen notoriedade”. Utilízase para indicar que unha persoa, xeralmente un famoso ou alguén distinguido, fai algo sen darse a coñecer ou intentando pasar totalmente desapercibido.

Brad Pitt asistiu ao cine de incognito para ver a reacción do público.

30. **De iure:** “de dereito”, é dicir, de acordo coa lei (é o contrario a *de facto*). Úsase para indicar que unha situación, un goberno, un estado, unhas fronteiras... foron recoñecidas xuridicamente por algún organismo ou institución.

Francia é de iure un membro da Unión Europea.

31. **Deo volente:** “querendo Deus”, “se Deus quere”.

Vémonos mañá, Deo volente.

32. **Doctor honoris causa:** “doctor por causa do honor”, “doctor honorífico”. Título concedido polas universidades a persoas eminentes en determinados ámbitos profesionais (no ámbito da cultura, das artes...).

O cantante Alejandro Sanz foi declarado doctor honoris causa pola Universidade de Cádiz.

33. **Do ut des:** “dou para que deas”. Esta expresión indica que hai intereses recíprocos cando se establece un pacto ou un contrato. O *do ut des* era un dos principios básicos da relixión romana, posto que os romanos lle entregaban ofrendas aos deuses coa intención de que estes lles concedesen algo bo a cambio (protección, saúde, fortuna...).

A relación entre as eléctricas e o Estado baséase nun do ut des, pois as empresas eléctricas comprométense a facer inversións a cambio de beneficios fiscais.

34. **Dura lex, sed lex:** “a lei é dura, pero é a lei”. Estas palabras recórdannos que, por moi dura que sexa unha lei ou unha norma, sempre hai que cumprila.

Os condenados non recibiron ben a decisión xudicial pero, como di o principio xurídico romano: dura lex, sed lex.

35. **Ecce homo!**: “velaquí o home!”. Palabras que pronunciou Poncio Pilato, gobernador romano de Xudea, cando presentou a Xesús de Nazaret como reo ante unha multitude hostil.

Ecce Homo, cadro de Tiziano (s. XV), Museo de Historia de Arte de Viena.

Na arte cristiá denomínase *ecce homo* a un tipo de representación de Xesús nas que aparece medio espido, atado e cunha cana a modo de cetro que os seus torturadores lle deron en sinal de burla, posto que el se presentaba como rei dos xudeos.

Ecce Homo, Juan de Juanes (s. XVI), Museo do Prado.

36. **Editio princeps:** “primeira edición”. Unha *editio princeps* é a primeira edición dun texto. Xeralmente úsase esta expresión para falar das primeiras edicións de textos

clásicos (gregos e romanos). Algunhas delas simplemente son froito de imprimir o contido dun manuscrito ou códice. Este termo úsase en crítica textual e normalmente de xeito abreviado: *ed. p.*

Durante a elaboración da miña tese estudei as relacións da editio princeps das “Metamorfoses” de Ovidio con determinados manuscritos.

37. **Errare humanum est:** “equivocarse é humano”. Errar e equivocarse forma parte da natureza dos humanos. É normal cometer erros e hai que aprender deles.

Todos metemos a pata nalgún momento das nosas vidas, porque errare humanum est.

38. **Et cetera:** “e as cousas restantes”, “e o resto”, “e o demais”. Esta expresión úsase ao final dunha enumeración, normalmente de xeito abreviado: *etc.*

Hoxe no mercado vendíase roupa, froita, prantas, etc.

39. **Ex aequo:** “desde a igualdade”. Úsase para facer referencia aos participantes que compiten por un premio e que o gañan coa mesma distinción e con igual mérito, é dicir, que acaban empatando.

Na entrega de premios quedaron gañadoras dúas competidoras ex aequo.

40. **Ex cathedra:** “desde a cátedra”, é dicir, desde unha cadeira que confire autoridade. No ámbito da igrexa utilízase cando o Papa fala sobre cuestións teolóxicas e éticas, e que non poden ser rebatidas. Coloquialmente emprégase cando alguén fala cun ton maxistral e decisivo (como falaba o mestre ou o xuíz que ocupaba a cadeira antes mencionada). Neste último caso, a miúdo ten un sentido negativo.

O Papa falaba ex cathedra ao referirse ás implicacións éticas da clonación humana.

Non preciso a ningún que me dea responsos e me fale ex cathedra.

41. **Ex iure:** “segundo o dereito”, “legalmente”.

A relación paterno filial pode establecerse ex iure ao marxe da procreación.

42. **Ex libris:** “de entre os libros”. Especie de etiqueta ou selo que se estampa preferentemente no reverso da tapa dos libros para deixar constancia do nome do dono ou da biblioteca a que pertencen.

Como sempre presto libros e moitas veces non mos devolven, encarguei un ex libris para marcalos todos.

43. **Ex professo:** “a propósito”, “deliberadamente”. *Os disfraces foron realizados ex profeso para esta festa temática.*

44. **Exempli gratia:** “por exemplo”. Esta expresión frecuentemente úsase coa abreviatura e.g. e con fins didácticos, para introducir un exemplo.

No meu concello hai moitas actividades culturais (e.g., clube de lectura, representacións teatrais, concertos...).

45. **Extra muros:** “fóra das murallas”.

Na antiga Micenas as tumbas eran construcións extra muros.

46. **Facta, non verba:** “feitos, non palabras”.

As palabras lévaas o vento; quero facta, non verba.

47. **Fiat lux:** “fágase a luz”. Estas palabras pertence ao Xénese, ao momento no que Deus estaba acabando de crear o mundo.

48. **Gratis et amore:** “sen cobrar e por amor”, é dicir, de xeito desinteresado.

Colabora cunha ONG gratis et amore.

49. **Grosso modo:** “a grandes rasgos”, “sen moita exactitude”. Estas palabras nunca poden ir precedidas da preposición “a”.

Explicareivos grosso modo o que vamos facer mañá na aula.

50. **Habeas corpus:** “que teñas corpo”. Con estas palabras désígnase un principio do xustiza polo que calquera cidadán, que sexa detido, ten dereito a comparecer ante un xuíz para que este resolva se o arresto foi legal ou non e, por tanto, se debe manterse ou se hai que proceder á liberación.

Os seus avogados solicitaron o habeas corpus, pero segue no calabozo.